The excavation at Plunge Manor

In 2012, an excavation was conducted in the first six rooms (a total of 271.5 m^2) of the Plunge Manor palace (Fig. 1). The residence was built in an incredibly short period of time, being completed and consecrated in 1879. The rectangular, two-storied palace has four three-storey corner avant-corps. In all of the studied rooms, a similar layer stratigraphy was found. A 30 cm thick layer of brown earth with isolated rubble was recorded under the wooden floors. At a depth of 60 cm lay a 90 cm thick layer of brown earth with a significantly greater concentration of rubble. At a depth of 1.5 m, a layer of dark brown clay with no building rubble or archaeological finds was unearthed. It did, however, have a few stains. Sterile soil (brown clay) was reached at a depth of 2 m. Each room contained red brick columns in its centre, in two parallel rows. Former stove pads were also found along the N wall at the corners of the rooms (except in room 2 where the stove pad was in the centre of room by the northern wall). A total of 1777 artefacts was discovered during the excavation, mostly (92.5 %) various types of tiles. The tiles were glazed and unglazed, some decorated with bas-relief floral and geometric decorations (Fig. 2). All of the finds date to the late 19th – first half of the 20th century.

Gediminas Jonutis

Taujėnų dvaro sodyba

Pirmą kartą rašytiniuose šaltiniuose Taujėnų dvaro sodyba paminėta XVI a. 1595 m., įkeičiant dvarą Simonui Jonaičiui, Vaitiekus Rudaminskis surašė esamų valdų inventorių, kuriame apibūdinti seni sodybos trobesiai. XVII a. Taujėnai priklausė Nonhartams, Masalskiams, vėliau Pacams. LDK–Lenkijos karo su Švedija ir Rusija metu (1702–1705) Taujėnai buvo užpulti Žemaitijos vėliavininko Zarankos vadovaujamų karių. Nurodoma, kad tuo metu B. Pacas buvo suimtas ir sušaudytas (Miškinis A., Lietuvos urbanistikos paveldas ir jo vertybės, *Vidurio Lietuvos miestai ir miesteliai*, t. IV, V., 2009, p. 452–468).

1738 m. kaip Taujėnų savininkai minimi Eperješai. 1790 m. dvaras parduotas LDK raštininkui Benediktui Marikoniui; kitais duomenimis, šiam didikui Taujėnai atiteko kaip kraitis 1785 m. vedus M. Radvilaitę. Mirus B. Marikoniui dvaras perėjo Radviloms, kurie valdė iki 1939 m. Nuo 1939 m. rūmai priklausė Žemės ūkio bankui, o po 1945 m. rūmų pastatai buvo naudojami tarybinio ūkio reikmėms.

Klasicizmo stiliaus rūmai Taujėnuose pastatyti Benedikto Marikonio laikais (XVIII a. pabaiga – XIX a. pradžia). Pagal architekto P. de Rosi projektą iškilo didžioji simetrinių rūmų dalis – dviejų aukštų centrinis portikas su 6 kolonomis bei du vienaukščiai fligeliai (manoma, kad kairysis dvaro rūmų fligelis buvo sunaikintas II Pasaulinio karo metu). Maždaug tuo metu pradėtas formuoti ir peizažinio išplanavimo parkas su tvenkiniais ir Mūšios upeliu. Mūsų dienomis be rūmų, dvaro sodyboje saugoma dar 10 išlikusių statinių.

2012 m. liepos–rugsėjo mėnesiais Taujėnų dvaro sodybos (UK 1026) teritorijoje (Ukmergės r., Taujėnų sen.) buvo vykdomi žvalgomieji tyrimai. 2012 m. vasarą Taujėnų miestelyje buvo pradėti vandentiekio, savitakinės ir slėginės kanalizacijų tiesimo darbai, dalis kurių neteisėtai atlikti dvaro sodybos vizualinės apsaugos zonos pozonyje (pakloti 4 šuliniai, prakasta viena vamzdyno alkūnės vieta). Dėl neteisėtų veiksmų užsakovas buvo įspėtas ir kiti supro-

jektuoti darbai buvo vykdomi prieš tai atlikus žvalgomuosius tyrimus. Jie vykdyti P–PV dvaro sodybos teritorijoje ir jos vizualinės apsaugos zonos pozonyje.

Žvalgomųjų tyrimų metu maždaug 25 ha Taujėnų dvaro sodybos teritorijoje buvo ištirta 16 šurfų (19 m^2). Nors tyrimai vykdyti įvairiose vietose: Taikos, Šviesos, Paupio, Mechanizatorių gatvėse, archeologinio sluoksnio požymių aptikta tik **šurfe 8**, kuriame jau 18 cm gylyje buvo atidengti XVIII a. datuojami pastato pamatai. Pastarųjų konstrukcijos buvo sumūrytos iš 16x7x? cm raudonų plytų, surišant jas vidutinio stambumo ir riebumo skiediniu. Pamatas rištas iš 60x70–15x20 cm dydžio akmenų. Tokį mūrą labiausiai tinka datuoti XVIII a. Tai pagrindžia ir faktas, kad šalia stovinti medinė oficina (Paupio g. 28) minima 1781 m. inventoriuje, tačiau greta jos neminima kitų stambių statinių, o aptiktasis pamatas driekėsi būtent oficinos link. Atstumas tarp jų per mažas, vadinasi, jie greičiausiai nėra stovėję vienu metu. Taigi, statinys, kurio liekanos atkastos, veikiausiai sunaikintas iki 1781 m. (architekto Roberto Zilinsko architektūrinės analizės pažyma).

Šurfe 8, vėlesnės ūkinės veiklos suardytame iki 40 cm kultūriniame sluoksnyje aptiktos 5 buitinės keramikos šukės, datuotos XVIII–XIX a. Vėliau žvalgymų metu į V–PV nuo šurfo atkastos jau minėto statinio iš tokio pat mūro sumūrytos pertvaros tęsinys ir sienos liekanos. Likusiuose 15 šurfų vyravo iki 2,4 m storio nevertingi, natūralaus susiklostymo, neretai supiltiniai kultūriniai sluoksniai, susidarę XX–XXI a. formuojant kelių, gatvių sankasas bei tiesiant įvairias komunikacijas.

Taujėnai Manor complex

During a 2012 archaeological field evaluation on the grounds of Taujėnai Manor complex, 16 test pits (19 m^2) were excavated. Test pit 8 contained an 18th-century foundation (Fig. 1). Fragments of a partition continuation or of a wall were later discovered nearby during a survey and should be connected with the aforementioned foundation. Five household pottery sherds dating to the 18th–19th centuries were

1 pav. Šurfas 8 iš P. G. Jonučio nuotr.

Fig. 1. Test pit 8, as seen from the S



discovered in the vicinity of the foundation in a destroyed cultural layer up to 40 cm thick. Valueless cultural layers up to 2.4 m thick, naturally formed, but often fill layers, that were created during the 20th–21st centuries in laying road – street beds and various utility lines, predominated in the remaining 15 test pits.

Linas Kvizikevičius,
Jurgis Sadauskas

Tyrimai Anykščių dvarvietėje

2012 m. balandžio–lapkričio mėnesiais KVP ekspedicija pratęsė 2011 m. pradėtus detaliuosius archeologinius tyrinėjimus Anykščių dvarvietėje (UK 17146). Tyrinėjimai šiame objekte pradėti 1990 m. ir vyko 1991, 1993, 2004, 2005, 2007, 2008, 2010, 2011 m. (žr. *ATL 1990 ir 1991 metais,* t. II, V., 1992, p. 44–48; *ATL 1992 ir 1993 metais*, V., 1994, p. 245; *ATL 2004 metais*, V., 2006, p. 146–150; *ATL 2005 metais*, V., 2006, p. 193–195; *ATL 2007 metais*, V., 2008, p. 259–261, 271–273; *ATL 2008 metais*, V., 2009, p. 259–262; *ATL 2010 metais*, V., 2011, p. 267–269; *ATL 2001 metais*, V., 2012, p. 246–253). 2011 m. tyrinėta dvarvietės P dalis (E. Butėnas), būsimo Anykščių menų inkubatoriaus – menų studijos pastato vieta. Ją ištyrus liko atlikti tyrimus inžinerinių tinklų vietose bei praplėsti 2011 m. tyrinėjimų plotą Š ir R kryptimis.

2012 m. ištirtos dvi perkasos (180 m²) palei 2011 m. tirto ploto R ir Š ribas, 26 šurfai (bendro 46,35 m² ploto) geoterminio šildymo sistemos gręžinių vietose, 11 tranšėjų (bendro 168,9 m² ploto) vamzdynų paklojimo vietose ir viena 24 m² ploto tranšėja elektros kabelio paklojimo vietoje. **Perkasoje 1** aptikti dviejų neaiškios paskirties statinių pamatų fragmentai: stačiakampio formos (1,6x1,1x0,4 m dydžio), sudaryti iš 58x52, 26x20, 42x30x28 cm dydžio netašytų akmenų ir plytų nuolaužų, tarpusavyje tvirtintų kalkių skiediniu; į R nuo jų – keliolikos akmenų ir plytų nuolaužų, tarpusavyje nesujungtų jokia rišamąja medžiaga, konstrukcija. Įžemyje aptiktos dvi ūkinės duobės. Vienoje iš jų rasta tarybinio laikotarpio saga su kūju ir pjautuvu centre. Fiksuotas nuo 40 cm iki 1,5 m storio XVII–XX a. kultūrinis sluoksnis.

Perkasos 2 centrinėje dalyje aptikta apie 3 m ilgio, 1 m pločio bei apie 20 cm aukščio XVIII a. akmenų konstrukcija, nesurišta jokia rišamąja medžiaga; P dalyje, apie 40 cm gylyje aptikta 1 m pločio ir 1,1 m gylio ūkinė duobė, užpildyta pilku gruntu bei XVII a. buitinės keramikos fragmentais.

Dvarvietės R dalyje šurfuojant geoterminio gręžinių vietas vertingo kultūrinio sluoksnio neaptikta. Tačiau tranšėjos 6 ŠR dalyje, maždaug 50 cm gylyje, atidengta apie 80 cm skersmens netaisyklingos formos 20 cm storio tamsaus grunto dėmė. Joje aptiktos 5 grublėtosios keramikos šukės. Tiriant elektros kabelio tranšėjos vietoje vertingo kultūrinio sluoksnio neaptikta.

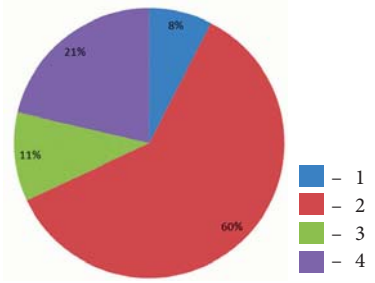

1 pav. Radinių diagrama: 1 – statybinė keramika; 2 – buitinė keramika; 3 – metalo dirbiniai; 4 – numizmatinė ir sfragistinė medžiaga. L. Kvizikevičiaus brėž.

Fig. 1. A diagram of the finds: 1 – structural ceramics; 2 – household pottery; 3 – metal artefacts; 4 – numismatic and sphragistic material